



Natisnil Anton Slatnar v Kamniku.



2019



Anton Slatnar (1867-1926), znameniti kamniški tiskar in založnik, se je **rodil 3. januarja 1867 v Nožicah** pri Kamniku. Oče Anton Slatnar in mati Magdalena, rojena Šarc, sta bila kočarja.

Po končani gimnaziji se je v Blaznikovi tiskarni v Ljubljani izučil tiskarske obrti. Kot stavec je delal v Narodni tiskarni v Ljubljani, zatem v tiskarni Mohorjeve družbe v Celovcu in Katoliški tiskarni v Ljubljani.



Anton Slatnar (1867-1926), kamniški tiskar in založnik.

Leta 1900 skupaj s **Hinkom Saxom (1872-1962)** ustanovita tiskarno v Kamniku. Skupaj sta delovala do leta 1910, ko sta se razšla. Hinko Sax je ustanovil tiskarno v Idriji in kasneje odšel v Srbijo, Anton Slatnar pa je vodil svojo tiskarno v Kamniku.

Prva Slatnarjeva tiskarna je imela prostore v **pritličju Kamniškega doma**, ki so ga leta 1903 zgradili na pobudo dekana **Ivana Lavrenčiča (1857-1930)** na vogalu Velike ulice – današnje Maistrove ulice in Glavnega trga. Leta 1906 se tiskarna preseli v nove prostore **na Šutni št. 43**, kjer deluje do leta 1922. Tega leta so jo preselili v **pritličje Samčeve hiše** na Glavnem trgu, kjer je delovala do svojega konca.

Leta 1912, ko je v Kamnik prišla elektrika, je Slatnar tiskarno moderniziral. Ročne stroje so preuredili na električni pogon.

Anton Slatnar je **umrl 16. maja 1926**. Po njegovi smrti je tiskarno do leta 1931 vodila **vdova Ivana**. Leta 1931 sta tiskarno kupila stavca **Ludvik Vodnik** in **Anton Knez**. Tudi pod novimi lastniki je



Kamniški dom na razglednici, poslani leta 1917. Do leta 1906 je v pritličju zgradbe delovala Slatnarjeva tiskarna.

Domožnanska zbirka KFBK, RAZ-AKB-48.

V letih 1922–1946 je Slatnarjeva tiskarna delovala v pritličju Samčeve hiše na Glavnem trgu. Na tiskarsko dejavnost v tej hiši še vedno spominja kamnita

Gutenbergova glava, ki krasi vogal hiše v Samostanski ulici. Iz cementne mase jo je izdelal **Jože Grčar (1887-1953)**, ki je bil zaposlen v tiskarni. (FOTO: AK, 2013).



delovala pod imenom Tiskarna Slatnar. Vodnik in Knez sta jo posodobila: nabavila nov tiskarski stroj Linotype in nov črkovni material.

Med 2. svetovno vojno je vodstvo tiskarne prevzel okupator, a so delavci in Vodnik vseskozi zalagali partizanske tiskarne s tiskarskim materialom in barvo. Leta 1944 so ves črkovni material izročili partizanom za ilegalno tiskarno 4M, ki je delovala pri Sv. Trojici in v Kropi pri Bočni blizu Gornjega Grada.

Po vojni je bila tiskarna 6. 12. 1946 nacionalizirana in preimenovana v Kamniško tiskarno, 6. 1. 1949 pa je bila ukinjena in preseljena v Ljubljano, kjer je njeno opremo prevzela Blaznikova tiskarna.



Notranjost Slatnarjeve tiskarne v pritličju Samčeve hiše. (Vir: Kamnik: 1229-1979, 1985).

Tiskarska dejavnost tiskarne Antona Slatnarja

Sodelovanje z založnikom Schwentnerjem

Anton Slatnar je bil znan kot izvrsten stavec. O kvaliteti tiskarskih izdelkov, ki so prihajali iz njegove tiskarne, priča tudi to, da je kmalu po odprtju tiskarne začel sodelovati z zahtevnimi naročniki. Leta 1902 je tako prejel prvo naročilo znamenitega ljubljanskega založnika **Lavoslava Schwentnerja (1865-1952)**, ki je pri Slatnarju dal leta 1902 natisniti II. izdajo Cankarjeve *Erotike*. V letih, ki so sledila, je Slatnarjeva tiskarna natisnila kar 15 od skupno 23 del **Ivana Cankarja (1876-1918)**, ki so izšla v Schwentnerjevemu založništvu, med njimi najdemo tudi dela, kot so *Hiša Marije Pomočnice* (1904), *Hlapec Jernej* (1907), *Kurent* (1909), *Hlapci* (1910), *Bela krizantema* (1910) in druga. Od Schwentnerja je dobil v tisk tudi

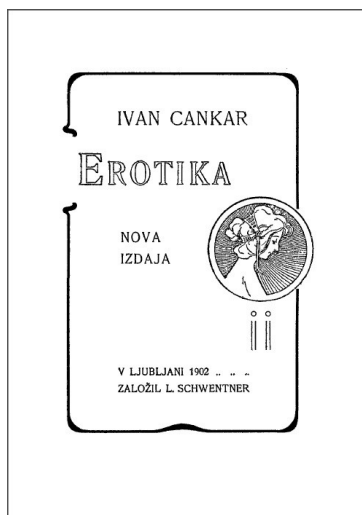
več del **Antona Aškerca (1856-1912)**.

Nasploh je Slatnarjeva tiskarna igrala pomembno vlogo pri izdaji del najpomembnejših pesnikov in pisateljev **slovenske moderne**, ki so izhajala v Schwentnerjevem založništvu. Poleg Cankarjevih del so v njegovi tiskarni tako leta 1902 luč sveta ugledale na primer *Pesmi in romance Josipa Murna - Aleksandrova (1879-1901)* in leta 1907 kar dve izdaji *Poezij Dragotina Ketteja (1876-1899)*. Leta 1908 in 1922 sta bili v Kamniku natisnjeni dve pesniški zbirki pesnice **Vide Jerajeve (1875-1932)** z naslovoma *Pesmi in Iz Ljubljane čez poljane*. Izmed del **Otona Župančiča (1878-1949)** je dvakrat (1904 in 1911) natisnil pesniško zbirko *Čez plan*, leta 1911 *Čašo opojnosti* in leta 1920 *V zarje Vidove*.



Založnik Lavoslav Schwentner (1865-1952)

Čeprav je bil po številu naročenih tiskov gotovo najpomembnejši Schwentner, je tiskarna sodelovala tudi z drugimi založniki. Med založniki in založbami najdemo **Antona Turka (1856-1934)**, Slovensko matico, Dobrodelnost, Novo založbo in druge. Tudi Anton Slatnar je tiskal knjige in druge tiskovine v lastni založbi.



Naslovnica 2. izdaje Cankarjeve Erotike, ki so jo natisnili v Slatnarjevi tiskarni leta 1902. (Vir: www.dlib.si)

Tisk in založništvo periodičnih publikacij

Značaj, duhovna obzorja, politično usmeritev ter narodno zavednost Antona Slatnarja in Hinka Saxa lahko do neke mere zaznamo tudi po časopisih, ki so jih tiskali v Slatnarjevi tiskarni. Ob prebiranju časopisov lahko jasno začutimo, da je šlo za družbeno izjemno osveščena posameznika, ki v svojem poklicu nista videla le dela, ampak tudi poslanstvo, s katerim lahko spreminjata svet okoli sebe. To je bilo nemalokrat povezano tudi z osebnimi in poslovnimi tveganji.

Prvi časopis, ki je bil natisnjen v Slatnarjevi tiskarni je bil ***Naš list: neodvisno politično glasilo za Slovence*** (ISSN 1854-4703), katerega prva številka je izšla 7. januarja 1905. Naš list je imel dve pomembni prilogi: prva je bil ***Kamničan*** (ISSN 1854-472X) in mesečno prilogo ***Slovenska gospodinja*** (ISSN 1854-4711), katere prva urednica je bila **Minka Govekar (1874-1950)**.

Kamničan je prinašal novice iz takratnega kamniškega okraja, ki je obsegal območja današnjih občin Kamnik, Komenda, Lukovica, Moravče, Domžale, Mengeš in Vodice. V narodnostnih trenjih med Slovenci in Nemci v slovenskih deželah, o katerih je angažirano poročal, se je dosledno postavljaval za narodne pravice Slovencev. Iz lista je razbrati zavedanje, da vprašanje preživetja slovenskega naroda v avstrijski monarhiji ni le vprašanje kulture, ampak tudi zdravih gospodarskih temeljev in socialne pravičnosti. *Kamničan* je tedensko izhajal od junija 1905 do konca decembra 1907. *Slovenska gospodinja* je bila ena prvih ženskam namenjenih slovenskih časopisnih publikacij.



Prva številka *Kamničana* je izšla 10. junija 1905.

Drugi časopis, ki so ga natisnili v Kamniku, je bil štirinajstdnevnik **Mladoslovenec** (ISSN 1854-5068). Namenjen je bil predvsem kmečkemu prebivalstvu. Izhajal je od konca avgusta 1906 do začetka februarja 1907.

Aprila 1913 je Slatnar prevzel tiskanje **Preporoda: pokrajinskega glasila jugoslovanske mladine na Slovenskem** (ISSN 2335-3775). *Preporod* je ugasnil že pri 12. številki, ki je izšla 25. junija 1913.

Prvega maja 1913 je Slatnar natisnil tudi prvo številko **Ženskega lista: glasila slovenskega socialističnega ženstva** (ISSN 1854-6366), ki je izhajal v založbi in uredništvu političarke, publicistke ter borke za pravice žensk **Alojzije Štebi (1883-1956)**. Tudi *Ženskemu listu*, ki je bil politične narave, ni bilo usojeno dolgo življenje, saj izšlo le 5 števil.

Leta 1914 je začel s tiskom časopisa **Glas Juga** (ISSN 2335-3937). Časopis je obravnaval narodnostno tematiko pri različnih slovanskih narodih. Njegova posebnost je bila, da je prispevke objavljal v izvirnih jezikih in tudi v izvirnih pisavah, saj so bili npr. prispevki srbskih avtorjev natisnjeni v cirilici. Tudi ta časopis je ugasnil hitro, po vsega dveh številkah, ki sta izšli marca in aprila 1914.

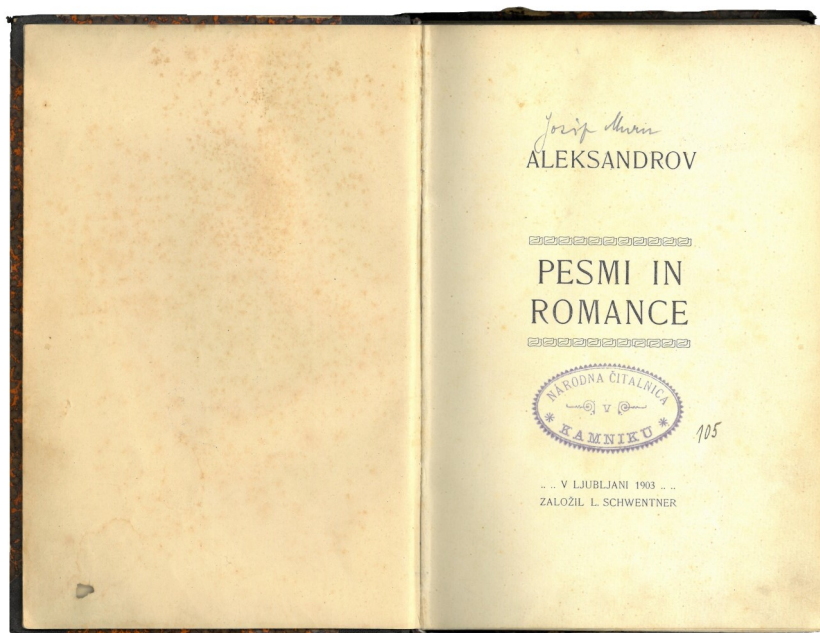


Ob omenjenih, so v kamniški tiskarni tiskali tudi druge časopise za različne založnike.

Naslovnica prve številke časopisa Glas Juga, glasnika jugoslovanske ideje in združevanja Južnih Slovanov. V samo dveh številkah je izšel tik pred izbruhom I. svetovne vojne. Naslov časopisa je izpisan v latinici in cirilici. Premišljeno je bil očitno izbran tudi naslov, saj ima v vseh južnoslovanskih jezikih enak pomen. (Vir: www.dlib.si)

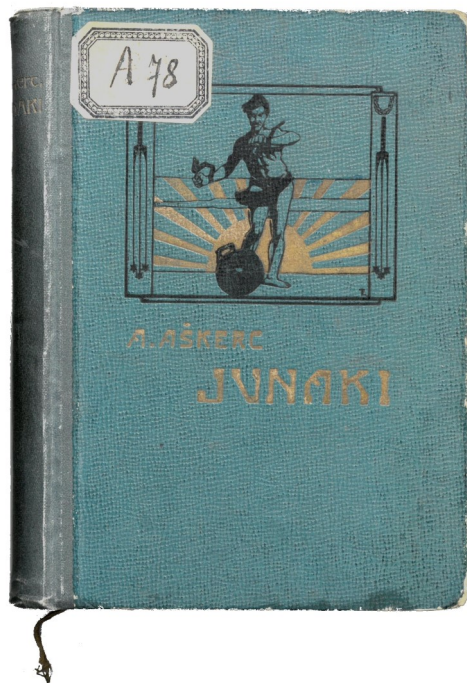
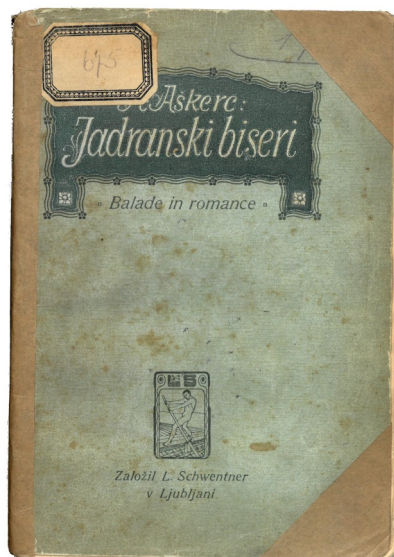
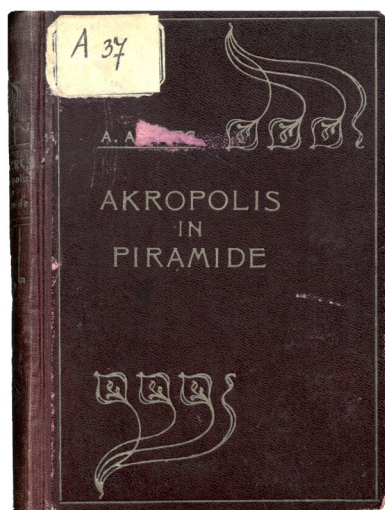
Tiski tiskarne Antona Slatnarja v Knjižnici Franceta Balantiča Kamnik

Tiski tiskarne Antona Slatnarja imajo za kamniški prostor velik kulturni pomen. Razmeroma dolg čas obstoja, kvaliteta in raznovrstnost tiskov, pa tudi pomembna vloga Slatnarjeve tiskarne pri širjenju tedaj sodobnega literarnega ustvarjanja med Slovenci, so Kamnik prvič in z veliko potezo postavili na tiskarski zemljevid Slovenije. Zato Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik Slatnarjeve tiske načrtno zbira in uvršča v svojo domoznansko zbirko.

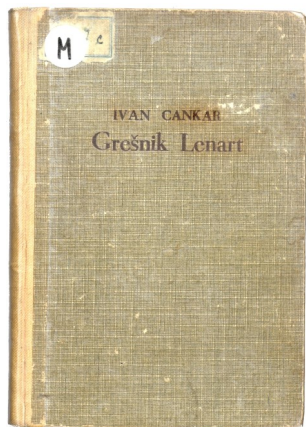


Med dragocenejšimi Slatnarjevimi tiski je gotovo prvotisk Pesmi in romanc Josipa Murna (1879-1901). Izšle so leta 1903, torej dve leti po pesnikovi smrti.

Dodatno lokalno vrednost izvodu daje tudi odtis žiga kamniške čitalnice na naslovni strani. Izvod je bil verjetno precej izposojan, saj nima več originalnih platnic, ampak so knjigo že pred II. svetovno vojno dali v ponovno vezavo.



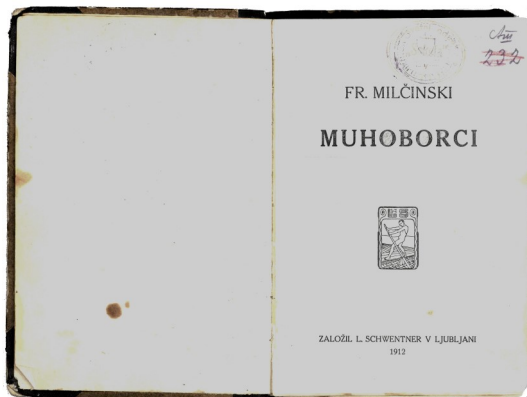
*Knjižnica Franceta Balantiča
Kamnik brani tudi prvotiske treh
del **Antona Aškerca (1856-
1912)**, ki so izšla v treh zaporednih
letih in sicer: Junaki : epske
pesnitve (natisnjeno 1907),
Jadranski biseri: balade in
romance slovenskih morskih
ribičev (natisnjeno 1908), in
Akropolis in piramide: poetični
sprehodi po Orientu (natisnjeno
1909).*



Grešnik Lenart: življenjepis otroka (natisnjeno 1921) in Romantične duše: dramatična slika v treh dejanjih (natisnjeno 1922). Tudi ta prvotiska del **Ivana Cankarja (1876-1918)** sta plod sodelovanja med Slatnarjem in Schwentnerjem.



Dobra kuharica avtorice **Minke Govekar (1874-1950)**. Prevajalka, pisateljica, publicistka in borka za pravice ženske je bila tudi prva urednica Slovenske gospodinje.



Prvotisk Muhoborcev **Frana Milčinskega (1867-1932)**, je bil natisnjen leta 1912.

Knjižnica hrani še nekaj Slatnarjevih tiskov knjig. Najštevilčnejšo skupino Slatnarjevih tiskov v domoznanski zbirki Knjižnice Franceta Balantiča Kamnik predstavljajo razglednice. Trenutno (2019) je v zbirki 21 razglednic, ki so nastale v njegovi tiskarni in založništvu.

Digitalizirane razglednice iz domoznanske zbirke knjižnice so predstavljene na spletni strani ***Prejmi pozdrav*** (www.prejmipozdrav.si).



*Razglednica z lesorezom, ki prikazuje portret in rojstno hišo Antona Aškercarja. Avtor lesoreza je kamniški slikar **Miha Maleš (1903-1987)**. Izšla je verjetno ob 10-letnici pesnikove smrti.*

Domoznanska zbirka KFBK, RAZ-TEM-3.

Leta 1912 je Slatnar izdal razglednico, ki prikazuje del sedaj izgignulega kamniškega predmestja Podgora. Zadnji ostanki hiš se so v začetku 80-let 20. stoletja morali umakniti kamniški obvoznici.

Domoznanska zbirka KFBK, RAZ-KAM-8.



LITERATURA

KUMER, Marko: *Šolski zvezčki iz Slatnarjeve tiskarne v zbirki Medobčinskega muzeja Kamnik*, Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje, št. 1/2 (2013), str. 160-171

ROVŠNIK, Borut: *Izdelki tiskarne Antona Slatnarja iz Kamnika in njihova likovna oprema*, v Kamnik: 1229-1979: zbornik razprav s simpozija ob 750-letnici mesta, str. 102-110.

ZIKA, Ivan: *Iz zgodovine kamniške tiskarne*, Kamniški zbornik (1956), letnik 2, 234-241.

Kamniško-komendski biografski leksikon (www.leksikon.si).

KK KAMNIŠKO-KOMENDSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

Prejuni pozdrave



**KNJIŽNICA
FRANCETA
BALANTIČA
KAMNIK**

Ljubljanska cesta 1
1240 Kamnik

E-naslov: mkk@kam.sik.si
Tel.: 01 831 1 217,

Andrej Kotnik

Natisnil Anton Slatnar v Kamniku:
ob razstavi tiskov Slatnarjeve
tiskarne

Izdala

Knjižnica Franceta Balantiča
Kamnik

Kamnik
2019